

Ofensiva asupra statului de drept continuă în 2008, de data aceasta cu puternice implicații transfrontaliere, avertizează SAR

ROMÂNIA – VERIGA SLABĂ A SISTEMULUI EUROPEAN DE COMBATERE A CRIMINALITĂȚII

La un an după aderarea la UE, România se confruntă cu atacuri fără precedent contra Codului de Procedură Penală, temelia sistemului statal de combatere a criminalității. Pe textul actual în discuție vom crea cel mai permisiv regim pentru infractori din Europa, motiv de neliniște pentru alte state UE în epoca criminalității transfrontaliere.

Senatul României a adoptat la 19 martie 2008 proiectul de lege privind aprobarea OUG 60/2006 care amendează Codul Penal și Codul de Procedură Penală. Deși forma proiectului de lege adoptată de Senat este semnificativ îmbunătățită față de varianta inițială trimisă spre promulgare și a cărei reexaminare a fost solicitată de către Președintele României, au rămas totuși în text prevederi care vor genera probleme serioase în practică.

Varianta inițială a acestui proiect de lege a generat proteste ample pentru că submina sistemul legislativ românesc de combatere a criminalității sub pretextul protecției drepturilor persoanelor investigate. Cele mai semnificative voci critice la adresa Parlamentului României au fost cele ale procurorilor, ale societății civile și ale partenerilor internaționali – ambasadorii Statelor

Unite ale Americii, Marii Britanii și Olandei, de exemplu.

Prin aderarea la Uniunea Europeană România și-a asumat respectarea acquis-ului din sfera Justiției și a Afacerilor Interne care presupune cooperarea strânsă între organele judiciare și cele polițienești pentru combaterea criminalității, mai ales în contextul EUROPOL și EUROJUST.

Să luăm un exemplu: dacă autoritățile austriece anchetează o rețea de traficanți de droguri și au nevoie să intercepteze telefonul unui suspect în România, această măsură trebuie realizată în conformitate cu legea română. Adică, dacă amendamentele promovate de Camera Deputaților ar fi intrat în vigoare, interceptarea s-ar fi putut face numai după informarea prealabilă a suspectului cu privire la ancheta desfășurată.

Modificările Codului de Procedură Penală ar pune în pericol capacitatea întregii Uniuni Europene de a lupta împotriva criminalității organizate și a terorismului și ar anula credibilitatea României în acest domeniu. Pe de altă parte, grupările de criminalitate organizată lucrează foarte eficient la nivel transfrontalier și sunt atrase în mod natural de țările care au cele mai slabe sisteme de combatere a criminalității. Prin aceste modificări ale cadrului legal, România devine veriga slabă a Europei.

Mai jos prezentăm pe scurt o sinteză a principalelor probleme legate de modificările Codului de Procedură Penală. O dezbatere serioasă cu partidele politice și cu profesioniștii din domeniu se impune pentru a alege direcția în care dreptul procedural penal românesc trebuie să se dezvolte în următorii ani.

Calendarul evenimentelor

- **6 Septembrie 2006** – Guvernul adoptă Ordonanța de Urgență 60/2006 pentru modificarea și completarea Codului de Procedură Penală și a altor legi;
- **12 Septembrie 2006** – Ordonanța de Urgență este trimisă la Parlament pentru aprobare;

- **1 Noiembrie 2006** – Senatul adoptă un proiect de lege de respingere a Ordonanței de Urgență 60/2006;
- **6 Noiembrie 2006** – Senatul trimite proiectul de lege de respingere la Camera Deputaților care este cameră decizională în această materie;
- **8 Noiembrie 2006–21 Octombrie 2007** – Proiectul legii de respingere stă la Comisia Juridică a Camerei Deputaților;
- **23 Octombrie 2007** - Comisia Juridică a Camerei Deputaților trimite către plenul Camerei Deputaților un raport prin care se schimbă natura legii, din lege de respingere a OUG 60/2006 în lege de aprobare a OUG 60/2006. Proiectul de lege de aprobare conține amendamente extrem de periculoase.
- **23 Octombrie 2007** – plenul Camerei Deputaților adoptă în unanimitate proiectul de lege în forma transmisă de Comisia Juridică;
- **20 Noiembrie 2007** – Președintele României refuză să promulge legea de aprobare a OUG 60/2006 și trimite Parlamentului o cerere de reexaminare a legii solicitând aprobarea OUG 60/2006 în forma inițială. În cererea de reexaminare sunt enumerate exemplificativ prevederi care ar face imposibilă sau ineficientă urmărirea penală;
- **13 Februarie 2007** – Comisia Juridică a Senatului depune la plen un raport privind legea de aprobare a OUG 60/2006. Se rectifică cu această ocazie unele dintre amendamentele periculoase introduse de Camera Deputaților, dar se mențin alte prevederi extrem de problematice. Raportul Comisiei Juridice a Senatului este analizat mai jos;
- **5 Martie 2008** – Plenul Senatului trimite proiectul de lege înapoi la Comisia Juridică pentru un raport suplimentar, care e finalizat pe 15 martie.
- **19 Martie 2008** – Senatul adoptă în unanimitate proiectul de lege.

Partea plină a paharului

O parte din amendamentele periculoase inițiate în Camera Deputaților au fost eliminate pe moment de Senat. Dat fiind faptul că proiectul de lege va fi discutat în Camera Deputaților, cameră decizională, există un risc semnificativ ca ele să fie reintroduse.

1. **S-a renunțat la impunerea unui termen limită pentru urmărirea penală.** Camera Deputaților introdusese, ca regulă, o limitare la șase luni pentru finalizarea anchetelor. Este evident că prin această modificare toate anchetele complexe în dosare de criminalitate organizată sau economico-financiară, care se întind pe durata mai multor ani în toate jurisdicțiile, erau serios subminate în practică.
2. **S-a eliminat prevederea prin care se interzicea efectuarea de interceptări înainte de începerea urmăririi penale.** Dacă acest amendament ar fi fost menținut, interceptările ar fi devenit un instrument inutil în ancheta penală pentru că la momentul începerii urmăririi penale persoana este informată cu privire la faptul că este investigată. În mod firesc, după acest moment persoana este mult mai precaută în folosirea mijloacelor de comunicare, deci probabilitatea ca anchetatorii să obțină informații relevante scade dramatic.
3. **Prevederea care obliga judecătorul să admită toate cererile prin care părțile în proces solicitau expertize pentru a determina dacă probele au fost administrate legal a fost înlăturată.** Prevederea ar fi generat uriașe tergiversării în soluționarea proceselor penale și ar fi limitat posibilitatea instanțelor de a cenzura solicitările nefundamentate ale părților. De asemenea, este obligatoriu ca legalitatea sau nelegalitatea administrării unei probe să rămână atributul exclusiv al instanței; acest fapt nu poate fi stabilit prin expertiză.
4. **S-a revenit la normalitate prin eliminarea nulității absolute ca soluție universală pentru toate**

deficiențele de procedură.

Deficiențele de procedură vor continua să fie sancționate diferit în funcție de gravitatea lor, de consecințele pe care le-ar putea produce și de măsura în care aceste deficiențe ar putea fi acoperite. Nulitatea absolută trebuie utilizată doar pentru un număr foarte redus de situații în care drepturile persoanei investigate au fost afectate în mod iremediabil. De altfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că judecătorul poate decide să folosească o probă în dosar, chiar dacă în administrarea acesteia au existat erori de procedură.

5. **S-a nuanțat interdicția de a folosi interceptările realizate de către părți ca probe.** Textul Senatului permite ca acestea să poată fi utilizate dacă este vorba de o investigație privind fapte de corupție, de criminalitate organizată și infracțiuni împotriva persoanei.
6. **Limita de la care se consideră că o infracțiune a generat consecințe deosebit de grave a fost stabilită la 1 milion de lei.** Camera Deputaților urcase această limită în mod inexplicabil la 30 de milioane de lei, modificare care ar fi avut drept efect reducerea în mod semnificativ a termenelor de prescripție și a pedepselor. De exemplu, abuzul în serviciu cu consecințe deosebit de grave este sancționat cu închisoare de la 5 la 15 ani, dar forma simplă a acestei infracțiuni este sancționată de la 6 luni la 5 ani. Termenul de prescripție în prima situație e 10 ani, iar în a doua situație 5 ani.
7. **Au fost eliminate infracțiunile propuse de Camera Deputaților în legătură cu difuzarea de înregistrări audio sau video care au legătură cu dosarele penale.** Practica CEDO este constantă în sensul că ziariștii nu pot fi sancționați penal pentru difuzarea acestor înregistrări, deoarece interesului public primează în acest caz față de interesul privat.

Partea goală a paharului

Pe de altă parte, au rămas în lege amendamente propuse în Camera Deputaților și nemodificate de Senat, care fac instrumentarea anchetelor dificilă, iar pe alocuri imposibilă.

1. Autorizațiile provizorii de interceptare emise de procuror pentru maxim 48 de ore au fost eliminate prin abrogarea art. 92²(2, 3)¹. După cum rezultă din textul reglementării, existența acestei proceduri **se justifică prin faptul că în anumite circumstanțe utilizarea urgență a mijloacelor speciale de investigație este esențială pentru rezolvarea cu succes a unui dosar.** De exemplu, dacă în cursul investigațiilor procurorul află că persoanele urmărite vor vorbi la telefon pentru a fixa detaliile unui transfer de

¹ În varianta inițială articolul prevedea că: "(2) În caz de urgență, când întârzierea obținerii autorizării prevăzute în art. 91¹ alin. 1, 2 și 8 ar aduce grave prejudicii activității de urmărire penală, procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate dispune, cu titlu provizoriu, prin ordonanță motivată, înscrisă în registrul special prevăzut în art. 228 alin. 1¹, interceptarea și înregistrarea convorbirilor sau comunicărilor, pe o durată de cel mult 48 de ore.

(3) În termen de 48 de ore de la expirarea termenului prevăzut în alin. 2, procurorul prezintă ordonanța, împreună cu suportul pe care sunt fixate interceptările și înregistrările efectuate și un proces-verbal de redare rezumativă a convorbirilor, judecătorului de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, în vederea confirmării. Judecătorul se pronunță asupra legalității și temeiniciei ordonanței în cel mult 24 de ore, prin încheiere motivată dată în camera de consiliu. În cazul în care ordonanța este confirmată, iar procurorul a solicitat prelungirea autorizării, judecătorul va dispune autorizarea pe mai departe a interceptării și înregistrării, în condițiile art. 91¹ alin. 1-3 și 8. Dacă judecătorul nu confirmă ordonanța procurorului, va dispune încetarea de îndată a interceptărilor și înregistrărilor, iar cele efectuate vor fi șterse sau, după caz, distruse de către procuror, încheindu-se în acest sens un proces-verbal care se comunică în copie instanței."

droguri, procurorul trebuie să reacționeze imediat și să emită o ordonanță prin care să autorizeze interceptarea telefonului persoanelor cercetate pentru maxim 48 de ore. Ar fi complet lipsit de eficiență ca această atribuție să fie mutată la judecător pentru că acesta ar avea nevoie de timp să se familiarizeze cu dosarul, riscându-se ratarea momentului operativ. **Este mult mai logică reglementarea anterioară care prevedea ca judecătorul să exercite un control ulterior asupra interceptărilor temporare, acesta putând confirma sau infirma ordonanța emisă de procuror.** Astfel, decizia procurorului era supusă în toate cazurile controlului judiciar, respectând cerințele impuse de către Convenția Europeană a Drepturilor Omului. O soluție similară este adoptată și în legislația altor țări europene cum ar fi:

- Germania – autorizarea emisă de procuror în caz de urgență trebuie confirmată de judecător în maxim 3 zile;
- Spania - autorizarea emisă de procuror în caz de urgență trebuie confirmată de judecător în maxim 48 de ore;
- Polonia - autorizarea emisă de procuror în caz de urgență trebuie confirmată de judecător în maxim 5 zile;
- Norvegia - autorizarea emisă de procuror în caz de urgență trebuie confirmată de judecător în maxim 24 de ore;
- Belgia - autorizarea emisă de procuror în cazul infracțiunilor flagrante și în alte cazuri prevăzute de lege trebuie confirmată de judecătorul de instrucție în maxim 24 de ore;
- Olanda - autorizarea emisă de procuror în caz de urgență, cu imputernicirea verbală a judecătorului, trebuie confirmată de judecător în maxim 3 zile;

Așadar soluția actuală de a interzice interceptările autorizate de procurori în regim de urgență nu reflectă practica europeană în materie.

2. Percheziția domiciliară a fost transformată într-un instrument complet ineficient, pentru că persoana percheziționată este prevenită înainte de emiterea unei autorizații de percheziție de către judecător cu privire la obiectele sau înscrisurile pe care investigatorul încearcă să le obțină prin această procedură. Astfel, noua variantă a Codului prevede pașii de urmat (textele modificate sau nou introduse sunt evidențiate cu *litere italice*), iar din această succesiune se vede că orice element surpriză necesar pentru a asigura succesul unei percheziții dispăre (vezi textbox pagina următoare).

3. Procurorii au pierdut competența de a interzice infractorilor să părăsească localitatea sau țara pe durata urmăririi penale. Acestea erau, în afara reținerii pe 24 de ore, singurele măsuri pe care procurorii le puteau dispune ei înșiși pentru a se asigura că o persoană investigată nu dispăre pe parcursul anchetei. Aceste măsuri luate de procurori puteau fi contestate la judecător, asigurându-se astfel îndeplinirea condiției derivate din CEDO, cea a controlului judiciar.

4. Articolul 493⁴(5) care se referă la efectuarea interceptărilor a fost modificat, **eliminându-se referirea expresă la procuror care trebuia să efectueze personal interceptările** sau să delege efectuarea acestora către Poliție. Prevederile în vigoare astăzi asigură o poziție puternică procurorului care controlează în mod direct felul în care sunt realizate interceptările, serviciile de informații oferind numai un ajutor de natură tehnică pentru organele judiciare. Cu toate acestea, chiar și această implicare de natură tehnică a serviciilor de informații în interceptările realizate în cursul unor proceduri judiciare a fost aspru criticată în perioada de pre-aderare de experți din țările Uniunii Europene care au susținut că **interceptările în dosare penale ar trebui să fie sub controlul total și exclusiv al organelor judiciare.** Textul propus de prezentul proiect de lege slăbește rolul procurorului prin eliminarea referirii exprese la efectuarea

interceptărilor personal de către acesta. Dacă textul anterior a generat critici din partea Uniunii Europene, cu atât mai mult noul text, care slăbește rolul organelor judiciare și îl întărește pe cel al serviciilor de informații, este în contradicție cu practica europeană în materie.

Concluzii

Elementele de noutate prezentate mai sus sunt doar partea vizibilă a icebergului, în textul reglementării existând un lung șir de modificări mai puțin evidente (de exemplu "sau" schimbat în "și") care alterează uneori în mod semnificativ înțelesul prevederilor legale. Aceste modificări subminează sistemul de ripostă împotriva criminalității, iar acest fapt are consecințe grave nu doar pentru România, ci și pentru celelalte țări cu care avem relații de colaborare în materie penală.

Acesta este motivul pentru care ultimul raport al Comisiei Europene atrage atenția asupra modificărilor legislative adoptate împotriva angajamentelor pe care România și le-a asumat ca stat membru al Uniunii Europene. Ca atare, ar fi un semn de maturitate politică din partea Parlamentului României dacă aceste amendamente atât de controversate ar fi eliminate din legea de aprobare a OUG 60/2006. Această atitudine ne-ar feri de noi critici din partea Comisiei Europene în următorul raport și, mai important, de subminare a cadrului legislativ de luptă împotriva criminalității.

Romanian Academic Society (SAR)
61 Eminescu, Bucharest 2
tel/fax (4021) 211 1477
office@sar.org.ro
www.sar.org.ro

„Articolul 100. (1) Când persoana căreia i s-a cerut să predea vreun obiect sau înscris dintre cele arătate în art. 98 tăgăduiește existența sau deținerea acestora, se poate dispune efectuarea percheziției domiciliare, la domiciliul sau reședința acesteia. Dovada refuzului de a preda vreun obiect sau vreun înscris dintre cele arătate în art. 98 sau dovada tăgăduirii existenței sau deținerii acestuia se face în baza unui proces-verbal.

(1¹) Percheziția domiciliară mai poate fi dispusă, la cererea procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, atunci când există indicii temeinice că efectuarea unei percheziții este necesară pentru descoperirea și strângerea probelor. Cererea va cuprinde, în mod obligatoriu, precizarea concretă a indicilor pe care aceasta se întemeiază.

(2) Percheziția poate fi domiciliară sau corporală.

(3) Percheziția domiciliară poate fi dispusă numai de judecător, prin încheiere motivată, în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, sau în cursul judecății. În cursul urmăririi penale, percheziția domiciliară se dispune de judecătorul de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

(3¹) Cererea procurorului prevăzută la alineatul 3 trebuie să cuprindă în mod obligatoriu :

- a) numele și prenumele persoanei la domiciliul sau reședința căreia se solicită percheziția;
- b) calitatea persoanei respective;
- c) domiciliul sau reședința la care se solicită efectuarea percheziției.

(3²) Cererea procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală trebuie să fie însoțită de:

a) o copie după rezoluția de începere a urmăririi penale dispusă în conformitate cu prevederile art. 228;

b) copie după procesul-verbal în care s-a consemnat refuzul predării vreunui obiect sau înscris dintre cele arătate în art. 98, sau tăgăduirea existenței sau deținerii acestuia.

(4¹) În baza încheierii, judecătorul emite de îndată autorizația de percheziție, care trebuie să cuprindă:

- a) denumirea instanței;
- b) data, ora și locul emiterii;
- c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis autorizația de percheziție;
- d) perioada pentru care s-a emis autorizația;
- e) locul unde urmează a se efectua percheziția;
- f) numele persoanei la domiciliul sau reședința căreia se efectuează percheziția;
- g) numele învinuitului sau inculpatului.

(4²) Autorizația poate fi folosită o singură dată.

(5) Percheziția corporală sau asupra vehiculelor poate fi dispusă, după caz, de organul de cercetare penală, de procuror sau de judecător.

(6) Percheziția domiciliară nu poate fi dispusă înainte de începerea urmăririi penale.

(7) Autorizația de percheziție dată cu încălcarea prevederilor prezentului articol este nulă.

(8) Probele obținute în urma percheziției efectuate cu încălcarea prezentului articol sunt nule și nu se iau în considerare în procesul penal.”